
DE GROENE AMSTERDAMMER

21-01-2016

TONEEL - Loek Zonneveld

Het rijke repertoire van kluchten wordt meestal exclusief gezocht in de Anglo-Amerikaanse en Franse traditie. Het Duitstalige kluchtenrepertoire wordt vaak over het hoofd gezien. Toen niet zo lang geleden de acteur/regisseur Herbert Frisch bij de Berlijnse Volksbühne *Die Spanische Fliege* (1912) van het legendarische schrijfduo Franz Arnold en Ernst Bach uit de mottenballendoos opdiepte, was dat een herontdekking van jewelste en het leverde een klinkende toneelavond op, met publiekssucces tot op de dag van vandaag. In Oostenrijk werd in de afgelopen vijftien jaar het werk van Johann Nepomuk Nestroy (1801-1862) weer met enige regelmaat gespeeld. En ook deze in het moeras van de toneelgeschiedenis weggezakte Wener bleek een tweede leven meer dan waard. Een *derde* leven eigenlijk, want in de jaren twintig van de vorige eeuw was hij al eens aan de vergetelheid ontrukkt door zijn beroemde stadgenoot Karl Kraus. Het is daarom niet toevallig dat de toneelspelersformatie 't Barre Land, die Kraus' megatoneelgebeurtenis *De laatste dagen der mensheid* op haar repertoire heeft – heeft *gehad* moet ik eigenlijk schrijven, van de subsidie is hen afgepakt en dus kunnen ze dit *Gesamtkunstwerk* niet meer spelen – het is dus niet toevallig dat precies 't Barre Land nu zorgt voor een heuse ontdekking van Johann Nestroy voor de Nederlands-Vlaamse podia – het is een onderneming samen met de Vlaamse Compagnie (Cie.) Marius, waarmee 't Barre Land al eerder samenwerkte. Zij spelen nu Nestroy's *Umsonst/Voor niks*, een late klucht (1857) van zijn hand. Of liever gezegd, geen klassieke klucht (*Schwank*) maar een *Posse*, een klucht met liedjes.

Meteen als Vincent van den Berg en Kris van Trier opkomen in hun rol van toneelspelers in een tweederangs provincietheater (Thomas Bernhard is nooit ver weg), die hun schouwburgje en vooral hun mesjogge theaterdirecteur willen ontvluchten, meteen, in die eerste seconden, is er sprake van een heerlijk lichte, virtuoze maar nergens *schmierende* stijl van *hochkomediantische* speelpret, wat heet: speeldrift, compleet met kirrende en gillende *claque*-aanmoediging van de zijkant (Margijn Bosch, die ons dan nog in een reeks rollen te wachten staat). De toneelspelers die toneelspelers spelen bedriegen iedereen in een plot waarin ze markiezen, ondernemers, obers, minnaars, schuldeisers en vooral ook elkaar spelen. De ene acteur moet een oom opvolgen als ondernemer, die oom haat het toneel zodanig intens dat hij het meisje waarover hij toezien voogd is verbiedt om te doen wat ze het liefste doet: toneelspelen, en ze is nog verliefd op een toneelspeler ook! In het eerste half uur is er plottechnisch al geen touw meer aan vast te knopen, tenzij je met een dictaatblok op je schoot mee gaat zitten schrijven, wat ik iedereen overigens van harte afraad.

Want te volgen is het toch wel en te genieten is er genoeg. De vertelling ontrolt zich als een komedie van onafzienbare vergissingen en persoonsverwisselingen, waarin je er niet van hoeft op te kijken als een acteur in z'n uppie een ruzie staat te verbeelden tussen de twee personages die hij op dat moment geacht wordt te spelen, of met de jas van de tegenspeler, die op dat moment even iets anders te doen heeft. Alles is briljant in elkaar geschroefd door de bittere satiricus die Johann Nestroy geweest moet zijn, een venijn spugende columnist, Piet Grijs & Jan Blokker met een scheut Renate Rubinstein inéén. En nooit zijn grote levenslust en zwikken leedvermaak verbergend. Deuren kent deze deurenklucht hier trouwens niet – vier laaghangende toneellichten markeren de opkomsten en afgangen, een verberg- en opsluitkamertje wordt weergegeven door een enorme kartonnen doos, die ook voor de rest nog boordevol zit met verdwijn- en verschijnverrassingen.

Behalve door de drie reeds genoemden wordt er een geweldige pot toneel gespeeld (én prachtig a-capella gezongen) door Jonas Vermeulen en Anouck Driessen. En door de immer in en uit de weg zwervende vertaler annex souffleur Czeslaw de Wijs. De voorstelling is een pure hommage aan het genre en aan het ambacht. Mis dit vooral niet. Dan kunt u later nog zeggen: ik was erbij, toen 't Barre Land (samen met Cie. Marius) hun glorieuze terugkeer in het toneellandschap beleefden. Zielsgelukkig en blij van nooit te zijn weggeweest!

Umsonst is tot het eind van deze week te zien in de Rode Zaal van de Brakke Grond, 26 januari in Kikker Utrecht, 12 februari in de Rotterdamse Schouwburg en 19 en 20 februari in Toneelschuur Haarlem.